

Ярослав Верещак

УНІФОРМІСТ

Театральна притча

ОСОБИ (за абеткою):

Аничка

Безликі

Бригадир

Іларій

Лесь

Німий

Проповідник

Режисер

Росович

Садист

Шеф

Місце дії: театр. Час дії: нині і завжди.

Дія перша

Глядачі, які завітають на виставу, потрапляють в атмосферу, що звичайно панує перед генеральною репетицією. На сцені хазяйнують Бригадир та Проповідник, освітлювачі перевіряють своє господарство, радисти прокручують плівку з музикою, пострілами, гавканням собаки тощо. Робітники сцени та робітники цехів обмінюються відповідними репліками, як це вони звичайно роблять, оформляючи будь-яку виставу.

У центральному проході залу з'являється Л е с ь – худорлявий хлопець років 17–18, прямує на сцену. З-за куліс виглянув Ні м и й, пронизливо свиснув.

П р о п о в і д н и к . Що, мандарини?

Ні м и й зображає руками щось більше.

(Вражено). Ананаси?!

Ні м и й радісно киває.

(Трагічно).Павлику, ананаси в буфеті! (Побіг).

Посміхаючись, Б р и г а д и р прямує за ним.

Лесь виходить на сцену, розглядається, підходить до незвичної споруди: гіпсовий лев на високому постаменті, передня стінка постаменту на завісах. Лесь обережно прочинив ці незвичні дверцята: всередині постаменту позолочене крісло. Озирнувшись, хлопець вмент опинився в кріслі: королівська постава, гордий погляд. Сміх за кулісами, голоси. Лесь причинив дверцята.

С а д и с т та І л а р і й в якихось чудернацьких нарядах несуть паланкін – у ньому дивовижна красуня А н и ч к а в капелюшку з вуаллю, золотих тувельках та в... яскравому купальному халаті максі.

А н и ч к а виходить з паланкіна, прибирає вишуканої пози. Садист та Іларій фотографують її уявними фотоапаратами.

І л а р і й (злорадно). Запізнюється твій Росович.

А н и ч к а. Раб нещасний, Росович ніколи не запізнюється.

С а д и с т. Росович – раб нещасний?

А н и ч к а. Ось він! Постригся наче...

Г о л о с (по радіомережі). Радіоцех вітає молодого драматурга!

Світло гасне.

Р о с о в и ч. Вуйку, Йосиповичу, добридень, не ревнуйте!

Світло поволі запалюється.

Дякую, Йосиповичу! (До акторів). Сервус, колеги, як ся маєте? (Він уже на сцені).

Іларій та Садист мовчки уклонилися, позадкували.

А н и ч к а (вельми поважно). Пане Володимире, а побатькові Олександровичу, будь ласка, на одну хвилюку. Бачите, я

збираюся поступати на театрознавчий, і мені дуже потрібні друковані праці, а тому чи не дали б ви мені...

І л а р і й (стиха). По сраці.

Садист реготнув.

...чи не дали б ви мені маленьке інтерв'ю?

Р о с о в и ч (м'яко). Аничко, мені зараз не до жартів. Пробач...

А н и ч к а (твердо). Мені – теж.

Р о с о в и ч (зітхнув). Ох, яка ти безжалісна. Валяй.

А н и ч к а. Театральна громадськість з неймовірним нетерпінням чекає на прем'єру вашої п'єси. Інтерес цей подвійний... ні, потрібний. По-перше, ви, провідний артист нашого театру, – і раптом написали п'єсу! Погодьтеся, далеко не кожний на це відважиться.

Р о с о в и ч (з перебільшеною серйозністю). Погоджуюсь.

А н и ч к а. По-друге, ходять чутки, ніби це документальна п'єса про якогось рідкісного скандаліста й забіяку.

Р о с о в и ч (терпляче). Не вірте чуткам.

А н и ч к а. Та ні, кажуть, що він обізвав митрополита Шептицького бородатим мутієм свяченої водички, а Пія XII припечатав безбожним текстом: Плюю на папу.

Р о с о в и ч. А, якщо ви маєте на увазі публіциста Мирослава Ягу, то я насправді багато дечого поцупив з його біографії. Але все-таки п'єса моя не документальна. Чесне слово!

А н и ч к а. Товаришу Росович, мені не до жартів! І нарешті – останнє. *(Стишила голос).* Кажуть, ніби ви збираєтесь показати закулісне життя театру – з усіма його чварами, інтригами, скандалами, плітками – жах! І кажуть, що акторів ви зобразили такими підленькими, брудненькими, нищими, куцими, такою свинотою, у порівнянні з якою люди інших професій, особливо робітники сцени, – ангели...

Р о с о в и ч (показує на годинника). Аню, совість май! *(Іге).*

А н и ч к а. Ой, ще одне питаннячко. Що вас наштовхнуло на думку взятися за п'єсу?

Р о с о в и ч. Боргів багато. *(Іге).*

А н и ч к а (не здається). А що вас найбільше надихнуло, товаришу Росович? Якийсь анекдот, подія, факти чи, може, пляшка добрячого вина?

Р о с о в и ч (зупинився, несподівано щиро). У Мирослава була вівчарка карпатської породи, Джім. Терпіти не міг озброєних людей. І коли двадцять четвертого жовтня сорок дев'ятого року до Мирослава під виглядом студентів прийшли вбивці, Джім кинувся до них. А наївний господар накричав на нього, вивів на балкон і прив'язав. Коли ж убивці зробили своє чорне діло й втекли, Джім зірвався з прив'язі, розбив товсте балконне скло і, стікаючи кров'ю, прикрив собою мертвого Мирослава. І нікого потім не підпускав. (Помовчав). Нікого.

А н и ч к а. О, як же ви його любите, цього нещасного...

Р о с о в и ч. Джіма?

А н и ч к а. І Джіма теж!

Р о с о в и ч. Чим більше я знаю людей, тим сильніше люблю собак. Вольтер. (Пішов).

Щоб приховати мимовільне зніяковіння, Аничка жбурляє кавалерам капелюшок, починає грайливо розстібати халат.

Ш е п і т (по радіомережі). Йосиповичу, світло на сцену. Стриптиз.

А н и ч к а враз скидає халат – і виявляється в одязі типового львівського хлопчачка-розбишаки 30-х років. Розчаровані кавалери подають їй паланкін, усі троє зникають за кулісами. Л е с ь покинув схованку, розглядається. По радіомережі модна сучасна музика.

Л е с ь (назустріч Проповіднику з авоською яблук та Німому, котрі з'явилися з-за куліс). Де Бригадир?

Б р и г а д и р (у глибині сцени). О, Сашко, привіт! Хлопці, ви що – не впізнаєте його? (До Проповідника). Ти ж ходив з ним на футбол! (До Леся). Коли мати пішла на пенсію? Років п'ять тому?

П р о п о в і д н и к. Мамцю рідна, та це ж синок Євгенії Павлівни, Сашко! Ну й вимахав ти, голубе...

Л е с ь (стримано). Будь ласка, якщо вам не важко, не називайте мене Сашком.

П р о п о в і д н и к. Сто літ я тебе так називав!

Б р и г а д и р. А як же називати?

Л е с ь. Мама кличе мене – Лесь.

Б р и г а д и р. Хлопці, дозвольте вам представити нового члена нашої бригади Лесья Чупілку.

П р о п о в і д н и к. Серйозно?

Б р и г а д и р. Лесю, там уніформа, переодягнись.

Л е с ь. Не треба, я так буду.

Б р и г а д и р (*до Проповідника*). Ну чого ти витріщився? Представ людині бригаду.

П р о п о в і д н и к. Шановний товаришу Лесь, довіряючи вам і будучи незмінними залицяльниками вашої мами, ми ризикнемо постати перед вами такими, якими всі ми є насправді, якими зробило нас загалом не дуже солодке театральне життя. (*Представляючи Бригадира*). Бригадир – Павло Іванович. Кар'єрист. Консерватор. Затискувач критики. Мій ліпший друг.

Сміх.

(*Представляючи Німого*). А ось найбільший базіка серед нас. Багатоженець – тільки за один минулий рік сім разів хотів женитися... Щоправда, з них вісім разів вчасно давав драпака.

Регіт. Голосніше за всіх сміється сам Німий.

(*Крізь сміх*). Але ви подумайте, яка несправедливість! Його за неймовірну балакливість прозвали Німим, а мене – запеклого мовчуна – Проповідником!.. Ну от і все. Ага, мало не забув. Я двічі орденоносець, тричі – батько, вісім разів – дід і один раз – прадід. Кличте мене просто – Даня.

Сміх.

Б р и г а д и р. Мабуть, тут більше нічого додати. Хіба тільки от що... Дехто, Лесю, називає нас по-новому – уніформістами. Але нам більше подобається старе – робітники сцени.

Пауза.

А тепер, може, ти скажеш нам кілька слів про себе?

Л е с ь (*окинув усіх важким поглядом*). Навіщо? Скажу правду – виженете, а брехати набридло.

Робітники презирнулися.

Б р и г а д и р. Чому ж виженемо? Ми не боїмося правди.

Л е с ь. Хочете сказати, в цьому затхлому будинку хтось любить правду? Чи, може, тут щодня бувають правдиві вистави?

Пр о п о в і д н и к *(озираючись)*. Тсс, тихо, чоловіче, не бався з вогнем!..

Л е с ь. О! *(Жорстко)*. Я – круглий відмінник, медаліст. Десять років мене переконували, що переді мною відкриті всі дороги. А паралельно, дякуючи мамі, я не вилазив з театру, по кілька разів дивився кожну виставу. І тому я поїхав на режисерський факультет... А мама, як вам відомо, всього-на-всього білетерка, і то на пенсії. З кимось там вона домовилася, хтось їй щось пообіцяв... Словом, я загуркотів, як порожня консервна банка. А на прощання мені сказали: хлопчику, щоб поступити на режисуру, треба хоч кілька років покрутитися в театрі. О! ПОЧИНАЮ КРУТИТИСЯ. Але якщо я в цьому будинку змушений займатися ділом примітивним, бути найменшим гвинтиком, то, вибачайте, я собі дозволю у вигляді компенсації говорити тільки те, що думаю і відчуваю. Подобається вам то чи ні!

Б р и г а д и р *(спитав поглядом думку товаришів, побачив їх невдало приховані посмішки й непевні жести і вдавано офіційно заявляє)*. Якщо ми переконаємося, що ти маєш іскру божу, будь спокійний – своє слово ми скажемо.

Л е с ь *(врешті спромігся на посмішку)*. А як же це, дозвольте поцікавитися, ви зумієте визначити: маю я режисерський талант чи ні? Може, по тому, як я буду забивати цвяхи? Чи бігати для вас за пивом?

Пр о п о в і д н и к. Ого, фрайер наривається на шкандаль!

Б р и г а д и р. Ну, досить балачок. *(До Леся)*. Нагадую інструкцію. Вистава має багато епізодів, дванадцять перемін декорацій. Працюємо на очах у глядачів – зараз це модно. А тому – не відволікатися. Не грати роль робітника сцени, а бути ним. Глядачів для вас не існує. Артистів – теж. Зарубайте собі на носі: артисти – народ веселий, дотепний, хлібом не годуй, а лиш дай щось устругнути. А потім збираються й пригадують, хто, де і коли зняв парик на сцені, довів партнера до сміху чи до істерики, переплутав вихід чи текст, – одне слово, бережіться артистів, якщо хочете стати режисером. І пам'ятайте, шановний пане гвинтик, успіх вистави залежить від багатьох людей, а провал – тільки від вас. Ось ваш робочий інструмент. *(Дає йому стареньку сокирку)*.

Робітники йдуть у глибину сцени. З-за порталу вислизнула А н и ч к а в одязі хлопчача, за нею – розпашілий І л а р і й. Блискуче демонструють невідповідність між збудженим емоційним станом та його стриманим зовнішнім виявом.

І л а р і й. Я божеволю, Анцю. Другий сезон, а ти... Дай же мені хоч якусь надію, катюго моя...

А н и ч к а (голосом хлопчача). Дядьку, як вам не соромно...

І л а р і й. Я на все здатний, Аннушко!

А н и ч к а. Пустіть... (Несподіваний кульбіт – і навітки).

Посеред сцени дівчина зіткнулася з Лесем, упала.

Л е с ь. Тю!

А н и ч к а (звичайний жіночий голос, звичайнісінькі жіночі охи та ахи). Ой-йой-йой, моє бідне коліно! Ой нене... Якого дідька ти стовбичиш на сцені? Що тут робиш? Хто такий?

Л е с ь (спокійно). Лесь Чупілка, новий робітник сцени...

А н и ч к а. Уніформіст?

Л е с ь. Все одно. А ти хто?

А н и ч к а (голос 15–16-річного хлопчача й відповідні манери). Я – Федь, робітник типографії пана Гріншпуна.

Л е с ь (холодно). Грати будеш у виставі. Швидше, як звуть?

А н и ч к а (голос хлопчача). А нащо тобі?

Л е с ь (наступаючи). Слухай ти, нещасне травесті, я мушу знати, хто мене штовхає в цьому будинку. Ну?

А н и ч к а (голос хлопчача). А що таке травесті?

Л е с ь. Це розряд найжалюгідніших артисток, їм вічно хочеться грати героїнь, а дають тільки ролі хлопчаків.

А н и ч к а (образилася, жіночим голосом). Що ти дурниці мелеш, яке я тобі травесті? Я провідна актриса театру, грала Жанну д'Арк, Офелію, Маньку-вертихвістку, Пріську, циганку Азу...

Л е с ь. Ти диви!..

Він простягнув руку, щоб дати їй щигля, – і вмить опинився на землі: прийом у Анички вийшов досить ефектний.

А н и ч к а (стоїть над Лесем, голосом хлопчача). Ну, фрайєр, як ся маєш?

Л е с ь (встає). Твоє щастя, що ти жінка. (Йде).

А н и ч к а (*дзвінко сміється своїм природним жіночим сміхом*). Слухай, а якби я була дівчиськом, як би ти хотів, щоб мене звали?

Л е с ь (*буркнув*). Аничка.

А н и ч к а. Як?

Л е с ь (*чітко*). А н и ч к а.

А н и ч к а (*підбігла до нього*). Ой, невже народ знає моє ім'я?

Ж і н о ч и й г о л о с (*істерично*). Сказано ні, значить ні! У мене чоловік і двоє дітей!

У залі з'являється Р е ж и с е р – енергійна жінка непевного віку.

Р е ж и с е р (*йде на сцену, відсторонивши Леся, повертає Аничку до світла*). Знову губи нафарбувала? Зараз же витри.

А н и ч к а (*благальна*). Вассо Люциферівно...

Р е ж и с е р. Що-о?

А н и ч к а. Ой!.. Люціанівно...

Р е ж и с е р. Витри. Підпільний зв'язківець з нафарбованими губами – ти знаєш, чим це пахне? У мене чоловік і двоє дітей.

А н и ч к а (*втирає рукавом губи*). Прошу.

Р е ж и с е р (*до Леся*). Ви – новий уніформіст?

Л е с ь (*уточнюючи*). Робітник сцени. А ви хто?

Р е ж и с е р. Мені сказали, що ви хочете накласти на себе руки, це правда?

Л е с ь. Не зрозумів...

Р е ж и с е р. Ну, збираєтеся стати режисером.

Л е с ь. З ким маю честь?..

Р е ж и с е р (*перебиває*). Я знаю вашу маму. І, будьте певні, я зроблю все, щоб цього не сталося. Життя – чудова штука, юначе! (*без паузи, у бік радіорубки*). Здохнути можна, що це за музика? У мене чоловік і двоє дітей!

Мимо проходять Б е з л и к і.

Безликі, не розтягуйте свій речитатив, від цього ваш епізод не стане головним. Ритм, ритм і ще раз ритм!

До Режисера наближається Актор – виконавець ролі Ш е ф а (*в костюмі персонажа*).

А к т о р (несміло, явно переграє). Васю, дай трояка, будь ласка...

Р е ж и с е р. У мене чоловік і двоє дітей. (Поглянувши на годинника). Через десять хвилин починаємо. (Виходить).

А к т о р. Мегера... Ну, молодь, хто позичить майбутньому народному артистові * три рублі до завтра?

А н и ч к а. Шеф, ви заробляєте вдвічі більше за мене!

Л е с ь мовчки простягає Актору гроші.

А к т о р. Хто ви, довірливий юначе?

Л е с ь. Лесь Чупілка, робітник сцени. Збираюся на режисуру – маю ПОКРУТИТИСЯ ТУТ кілька років.

А к т о р (посерйознішав, уважно розглядає Лесь). Як же ти виріс... Мама здорова?

Л е с ь. Здорова.

А к т о р (до Анички). Перепрошую. (Відводить Лесь убік). Що б я хотів тобі сказати, Лесю... Театр – це складний механізм. Будеш сам іти – засмокче, перетре і – тьху: виплюне. Одні – за директора, другі – за головного режисера, треті – вичікують, четверті – самі не знають, чого хочуть – мусиш, чоловіче, до когось пристати. Бо нині у кожного повинна бути своя компанія, розумієш?

Л е с ь. А якщо я буду просто робітником сцени?

А к т о р. То було б найліпше! Скільки директорів помінялося, скільки головних загуркотіло – а робітники сцени як були робітниками, так і zostалися. Тільки...

Л е с ь. Що тільки?

А к т о р. Нудно тобі буде з ними. Люди вони гарні, добрі, але... без підтексту. Тобі ж корисно було б подружитися з артистами, в цьому пекельному котлі поваритися...

Л е с ь. Можливо.

А к т о р. Ну, передавай привіт мамі... і не сподівайся, що я тобі віддам гроші. (Міцно тисне йому руку, виходить).

А н и ч к а (підбігла). Боже, нащо ти дав йому гроші? Він знову нахлищеться. Брр, який він гидкий, коли нап'ється!

Л е с ь (дивиться услід Актору). Ще трохи – і він би став моїм вітчимом... Ага, слухай, хто ця божевільна? Васса... як?

---

*Виконавці даної ролі можуть називати всі свої титули і звання, якщо вони, звісно, є.

А н и ч к а. Режисер вистави.

Л е с ь. Якось одна студентка запитала Ейзенштейна, що треба мати для того, щоб стати режисером. Знаєш, що відповів знаменитий кінорежисер?

А н и ч к а. Ну-ну?

Л е с ь. Яйця.

А н и ч к а (б'є його по спині). Фу, цинік!

Л е с ь (втікаючи). А я тут при чому?

А н и ч к а (помітивши раптом когось в протилежних кулісах). Атас! За мною! (Тягне Леся за руку, зникають).

Другий вихід веселих потішників: Іларій – вершник, Садист – в'ючний вісюк. Однак, перш ніж вони з'явилися, долинув голос Іларія.

Г о л о с І л а р і я (розмірена рахує). Тринадцять, чотирнадцять, п'ятнадцять (і т. д.)...

На сцені Іларій зіскочив на землю. Садист перевів подих.

І л а р і й. Ще триста кроків – і ми квити.

С а д и с т (стишив голос). Іларію, ну, він же нахалюга, скажи? (Кивнув у той бік, де зникли Аничка та Леся]. Ти за нею два роки волочишся – і пусто, а він тільки стрів...

І л а р і й. Заткни пельку. (Замислено). Раз вона потягнула його до себе в гримувальну, діло серйозне. Тебе ж вона і на поріг не пускає.

С а д и с т. Тебе теж.

І л а р і й. Думай, Іларію, мізкуй...

С а д и с т. Може, пустимо плітку? Як про Вороного, пам'ятаєш?

І л а р і й (думає про своє). Ні, ні...

С а д и с т. А може, викличемо на парі? Як Степаса. Так і так, поцілуєш при свідках – десятка твоя. А потім розкажемо всім, як він заробляє гроші.

І л а р і й. Ой ні, старий, тут треба щось таке придумати... Ну, це вже не твого розуму діло. Головне, запам'ятай: ніяких конфліктів. Мир і спокій. Братерство. Дружба. Людина людині друг, товариш і хто?..

С а д и с т (не довго думаючи). І вовк.

І л а р і й (замахнувшись). Ух, садюга! Скільки тобі товкти, що нині найліпша форма існування – це говорити одне, а робити інше. Поглянь, як все обставлено: місячники безпеки руху, товариства захисту тварин, зелених насаджень, пам'ятників культури, Комітет захисту дітей – куди ти прешся зі своїми кулаками?

С а д и с т (пригнічено). Тебе послухати, так хоч з дому не виходь.

І л а р і й (задоволений досягненим ефектом). Ну, добре вже, йди послухай, що там коїться.

С а д и с т (по-кретинськи музикнув). Ясно що, цілюються...

І л а р і й (обриває). Цукерок, скажи, принесли. Про нього ні слова. Марш.

С а д и с т (ігко усміхаючись). От як буває на світі. Такий мудрий хлоп, такий хитрий – а сохне через якусь нещасну шмакандявку. (Іларій здригнувся, та Садист уже побіг).

Г о л о с С а д и с т а. Аннушко, це ми, твої ангели-хранителі. (Тиша). Анцю, відчиніть, будь ласка. (Тиша). Доцю, ми принесли тобі цукерок. (Тиша). Солодких-солодких. (Тиша. І тут С а д и с т, не витримавши, зарепетував). Гей, хлопче, а тобі відомо, що у нас в театрі роблять з такими нахабами, як ти? Зараз же відчини!

Іларій схопив Садиста за руку, тягне в протилежні куліси.

Г о л о с Л е с я. Пусти мене, пусти!..

З'являються Лесь та Аничка.

Л е с ь. Щоб я боявся якихось артистів? Ха! Ми ще з ними поговоримо.

А н и ч к а. Перестань. Он той нижчий – майстер спорту з самбо. А другий – майстер на всілякі паскудства.

Л е с ь. Хто такі?

А н и ч к а (знизала плечима). Вбивці. Іларій і Садист. Той нижчий – то Садист.

Л е с ь. Що ти мелеш?

А н и ч к а. Це фантастично – як він зі мною балакає! Зі мною – лауреатом республіканського конкурсу декламаторів, переможцем кущового огляду молоді...

Л е с ь (перебиває). Слухай ти, лавріят з кущів, перестань бундючитися. Для мене все це – порожній звук.

А н и ч к а (простягнула йому руку). Згода... Ну, звичайно, у них є свої прізвища. Але після того, як їм дали ролі вбивць Мирослава Яги, до них пристали імена персонажів: Іларій і Садист. В театрі це часто буває.

Л е с ь. Хороші хлопці?

А н и ч к а. Вбивці як вбивці. Всі їх бояться, а вони пасують тільки перед Росовичем.

Р е ж и с е р (іде через сцену в зал, де стоїть її столик). Йосиповичу, приборіть світло в залі! (Сідає за столик). Увага всім! (У мікрофон). Сергію, плівка готова?

Г о л о с (по радіомережі). Готова, прошу пані.

Р е ж и с е р. Тільки без пані. (У бік сцени). Павле Івановичу, розверніть того лева. Тільки обережно, він ще не закріплений.

Робітники, озброївшись гачками, розвертають площадку з левом.

Б р и г а д и р (натужно). Обережно, обережно, не шарпай!

П р о п о в і д н и к. От чортяка... Хлопці!

Лев захитався і став повільно хилитися вперед.

Б р и г а д и р (пробує підперти шию лева гачком, до Леся). До... допоможи, чого стоїш!

Л е с ь, скований страхом, не може поворухнутись.

Швидше, роззяво! Чорт...

На сцені майнула чиясь постать – і ось вже за рогатину разом з робітниками міцно схопився Мужчина у модному в 30-х роках у Львові пальті, штанах гольф, капелюсі і в темних рогових окулярах.

М у ж ч и н а в о к у л я р а х. Дружно – раз! Іще – раз! Іще – раз!

Лев повертається на місце, а Мужчина в окулярах непомітно щезає.

Б р и г а д и р. Укріпляйте! (Відкинувши рогатину, підходить до Леся). Синку, ти можеш говорити все, що завгодно, думати теж, але боягузом бути не смій. Я через тебе мало калікою не став.

Л е с ь. Припустимо, я злякався. Але запам'ятайте собі, я ніколи не стану покривати ваше нехлюйство й розхлябаність! Де ви були, коли затверджували декорації? Чому не примусили кого треба подумати про техніку безпеки? Ах, ви всього-на-всього прості робітники? Від слова робот? А я, даруйте, уніформіст! (Виходить).

П р о п о в і д н и к. Весь в маму – і обличчя, і характер, і гонор. (До Бригадира). Не гризися, Павлику, кажуть, коли син схожий на маму, це на щастя. (Виходять).

Р е ж и с е р. Сергію, не спи! Музика...

Здалеку долинув ніжно-сумний голос скрипки.

Г о л о с п о р а д і о м е р е ж і. Рання весна 1932 року. Місто Львів, Стрийський парк...

Р е ж и с е р. Володю, а може, не будемо вказувати час дії? І так все ясно.

Г о л о с Р о с о в и ч а (з-за куліс). Значить, не будемо.

Р е ж и с е р (у мікрофон). Тихіше музику, тихіше...

З глибини сцени до лавочки, що біля лева, прямує той самий мужчина в темних рогових окулярах – М и р о с л а в Я г а. В руках у нього скрипка у футлярі.

РАННЯ ВЕСНА 1932 РОКУ

Розлігшись на лавці в одному з глухих кутків Стрийського парку, публіцист Мирослав Яга посміювався зі своїх навдивовижу довільних думок. І тому прогавив появу спритного зв'язківця Ф е д я.

Ф е д ь (визирнувши з-за лева). Бабусю Яга!..

М и р о с л а в (не озираючись). Ти ув'язався за мною біля опери. Дистанцію тримав до п'ятдесяти метрів. А коли я завернув у магазин пана Янівського, ти перейшов вулицю й сховався в під'їзді номер шість...

Ф е д ь (виходить, розчарований). Досить. З вами нецікаво бавитися. (Сідає, вдаривши по простягнутій руці Мирослава).

М и р о с л а в (посміхаючись). Федю, дорогий, у мене знаєш, який стаж по боротьбі з хвостами?

Ф е д ь. Знаю. Три роки.

М и р о с л а в. Чому три?

Ф е д ь. В двадцять дев'ятому ви вступили в об'єднання пролетарських письменників Горно, були звільнені з роботи й переїхали з Луцька до Львова. І тут же у вас з'явився перший хвіст.

М и р о с л а в. А куди дівати гімназію, студентство з усіма його пригодами, врешті, вісім років... (Замовк).

Ф е д ь. І весь час – хвості?

М и р о с л а в. Майже.

Ф е д ь (захоплено). Здуріти можна!.. (Озирнувся). Гадаєте, він і зараз?..

М и р о с л а в. Аякже! Та не хвилюйся – мій хвіст від мене не відстане й до тебе не пристане. Давай.

Ф е д ь (пошепки). То були часи, коли поети у футлярах замість скрипок носили бомби й памфлети. О, я теж скоро стану знаменитим поетом! (Виймає з-за пояса примірник часопису в оригінальній палітурці).

М и р о с л а в (жадібно гортає журнал). Ага, пройшло! Федю, ти бачиш – повністю пройшло, жодного рядка не сконфіскували!

Ф е д ь. Ага, радійте. Побачимо, хто вам буде носити передачі, коли я часом заслабну?

М и р о с л а в. Ох, Федю, дорогий, не треба – я ж так люблю різні ласощі.

Сміються.

Ф е д ь (ляскає по простягнутій руці Мирослава, йде і раптом зупиняється). До речі, мілорде, яке жіноче ім'я, по-вашому, найгарніше?

М и р о с л а в (не вігразу). Аничка.

Ф е д ь. Чому?

М и р о с л а в. Так звуть мою дружину.

Ф е д ь. Серйозно? А я й не знав, що ви жонаті. (Пішов).

Г о л о с Ш е ф а. Е-хе-хе-хе-хе...

Здригнувшись, Мирослав встає, озирається. Зі скрипом починаються дверцята постаменту – в позолоченому кріслі сидить Ш е ф: ошатний чорний плащ, капелюх, палиця, звичайне людське обличчя й запалена цигарка в довгому мундштуці. Одночасно звідусіль з'являються голови Безликих. Б е з л и к і – це не

тільки прізвисько, що виражає певне авторське відношення до цих істот. Підняті комірці чорних плащів і низько насунені крилаті капелюхи роблять їх насправді безликими.

Б е з л и к і (речитатив).

Ми примари –

Ми не люди.

Нас немає,

Лиш повсюди –

Скрізь! –

Наші вуха,

Наші очі

Чи то вдень,

Чи опівночі

Мить

Зможуть зупинить,

Зможуть зупинить!

Зможуть зупинить!

Ш е ф. Сервус, пане Мирославе, як ся маєте? (Мирослав мовчить). Будьмо знайомі – я ваш хвіст. А це – наша самодіяльність (Мирослав мовчить). Пане революціонер, невже ви так злякалися якихось паршивих шпиків, що вам, даруйте, заціпило?

М и р о с л а в (поволі, цитуючи з пам'яті). Безконечні переслідування позбавили нас можливості спілкуватися, висловлювати свої думки... пережили ми навіть самих себе, вилучені з життя протягом стількох і, до того ж, кращих літ; молоді й квітучі, ми наблизилися в повному мовчанні до старості, а старі – майже до крайньої межі похилого віку.

Ш е ф. Який чудовий стиль! Хто це?

М и р о с л а в. Корнелій Тацит, сто років до нашої ери.

Ш е ф (виймає чорного записника, занотовує). Корнелій Тацит... От бачите, як сто років до нашої ери, так і нині закон один: хочеш жити, тримай язик за зубами.

М и р о с л а в (замислено). От-от: або ти будеш мовчати – і сам себе поховаєш...

Ш е ф. ...або будеш базікати – і тебе поховають друзі! (Регоче, Безликі вторять йому).

М и р о с л а в. А тому – що? Треба підбирати собі таких друзів, які б не тільки не боялися говорити людям правду, а й готові були постояти за неї і навіть загинути, якщо доведеться.

Ш е ф. Цілком вірно! Кожний повинен мати свою компанію. І то не таку, де можна потайки від жінки випити чи там, скажімо, рандеву з панянкою... Але таку, де можна відвести душу, де можна про все говорити і бути певним, що тебе ніхто не продасть... А тепер, пане Миросю, уявіть собі моє становище: навколо самі донощики, продажні шпики. Попробуй слово сказати. *(У бік Безликих)*. У, мармизи!

М и р о с л а в. Мені вже не раз доводилося мати справу з усякими... чорними душами, які хотіли обілити себе за допомогою самоіронії, гумору й тому подібне. Не треба. Вам до лиця й чорний колір.

Ш е ф. Вельми вдячний, пане Миросю. *(Після невеличкої паузи)*. Раз ми вже заговорили одверто... Ви не допускаєте, що можна носити чорний плащ і...

М и р о с л а в. ...мати світлу душу?

Ш е ф. От-от!

М и р о с л а в. Допускаю. Якщо ви – подвійний агент.

Безлик і поворухнулися й завмерли.

Ш е ф. А якщо ні? Якщо я, займаючи цю посаду, все життя прагнув робити людям добро? Де тільки міг і як тільки міг!

М и р о с л а в. Добрий кат – що може бути бридкіше!.. Не затхлу компанію шукає справжня людина, а берег. Той берег, до якого пристають раз і назавжди. І не продають. І не цураються в тяжкі хвилини. І як би ви не крутили, якими б високими словами не прикривалися, а третього берега не було, нема й не буде. Так чи інакше – їх тільки два у ріки, що зветься життям.

Ш е ф. Але що не людина, то характер, то індивідуальність...

М и р о с л а в. Тільки два!

Ш е ф. І не можна всіх ділити на чорних та білих. Є ще й сірі.

М и р о с л а в. Тільки два. А сірі рано чи пізно чорніють. Скорше чорніють, аніж біліють.

Ш е ф. А ви, пане Мирцю? Білієте? Чорнієте? *(Багатозначно)*. Червонієте?

М и р о с л а в (з посмішкою). Поживемо – побачимо.

Ш е ф. Ой, не поживете, пане Мирцю, не поживете! Бо хіба це життя – весь час під наглядом? А у вас така молода й така файна жінка... Ну, влаштуйте собі відпустку, пане Яга. Укладіть з нами хоча б тимчасове перемир'я...

М и р о с л а в (перебиває). Будь ласка! (Заклавши пальці в рот, голосно свище).

Тієї ж миті з'явилися Робітники з гачками.

Ш е ф. Пане Мирцю, вам не вдасться усунути мене зі сцени! І не старайтеся!

М и р о с л а в. Хіба би не?! (Метнувся на допомогу Робітникам). А ну, хлопці, разом, разом!

Б р и г а д и р. Тільки так, тільки разом!

Площадка з левом рушила за куліси.

А р т и с т-Ш е ф (вдавано посміхаючись, крізь зуби). Володю, що ти робиш? А мій монолог? Зупиніться, зараз же зупиніться!

Р е ж и с е р. Стійте! А монолог?

Площадка з левом сховалася за кулісами.

Чорт зна, що таке! (Побігла за куліси, звідки згодом долинає недвозначний галас чергового театрального скандалу). Я йду до директора! Досить з мене цього самоправства!.. Володю, яка може бути імпровізація за два дні до прем'єри?!

Здакуючи, на сцені з'являється Лесь. Тут же з протилежних куліс виходить Аничка.

А н и ч к а. Ти що, злякався лева з пап'є-маше?

Л е с ь. Я не герой, як твій Росович. І ніколи ним не буду, запам'ятай це собі.

А н и ч к а (наївно). Але чому ж? Кажуть, кохання робить героєм найостаннішого йолопа...

Л е с ь. А я не найостанніший.

А н и ч к а. Звичайно, ти перший... йолоп, з яким я так повождусь. У мене пітніють долоні, пересихає у роті (через силу ковтає слину), перехоплює подих (важко дихає), мліють ноги (хапається за нього, щоб не впасти). Ой, мені млосно...

Л е с ь. Ти занадто... досвідчена, як для мене. Лавріят, прима, задавака...

А н и ч к а (обурена). Які дурниці! Я вічно буду красивою, молодою й наївною! А ти вже й тепер дідусь, так, так, юний дідусь! Діду, станьте героєм, ну, будь ласка!

Л е с ь. І не проси. Я, слава богу, майже двадцять літ живу на світі й ніяких таких героїв не зустрічав. Треба врятувати потопаючого? Будь ласка – якщо я вмію плавати. Треба допомогти бабусі перейти через вулицю? Прошу – якщо я тільки не поспішаю. Треба... Які там ще види героїзму бувають?

А н и ч к а (зняксовіло). Ну, той... поцілувати дівчину.

Л е с ь. Е ні, даруйте, це занадто! Людські можливості не безмежні.

А н и ч к а. Боже, дідусю, чому ви такий розумний?

Л е с ь. Ха! Два роки в дев'ятому класі, як-не-як.

Сміються. До них швидко прямують Іларій та Садист.

І л а р і й (хапає руку Леся, міцно тисне). Здаюсь. Покорив. Чесно!

С а д и с т (хапає другу руку Леся). Ах, як ти їх здорово огрів! Ах, як точно!

І л а р і й. І дійсно, старий, пора кінчати з цією нашою глобальною розхлябаністю.

Не звертаючи жодної уваги на Аничку, відводять Леся убік.

С а д и с т. І якщо ми, надцятилітні, будемо мовчати...

І л а р і й. ...хляпати вухами!

С а д и с т. Це ж прокляте багно і нас – тебе, його, мене – всіх засмокче!

І л а р і й. О, як ти їм сказонув!..

С а д и с т. Ах, ви прості робітники? Від слова робот?

І л а р і й. Геніально!

С а д и с т. Розумаха!

Криво посміхаючись, Аничка побрела геть.

Л е с ь. Як тебе звуть?

С а д и с т. Михайло. Або що?

Л е с ь. А тебе?

І л а р і й. Іларій.

Л е с ь. У вас з Аничкою щось було?

С а д и с т. Ти що!

Л е с ь. А чого ж ви її переслідуєте?

С а д и с т. Та то все жарти, старий!

І л а р і й. Ми зайняті лише в другій дії, а приходити мусимо, як усі, до початку.

С а д и с т. Сам розумієш, робити нічого, от ми собі й дуріємо, як уміємо.

Л е с ь. Мужики, я все розумію. Але давайте домовимося раз і назавжди – ви її більше не зачепите. Добро?

С а д и с т (з ентузіазмом). Само собою, старий! По руках?

Л е с ь. По руках!

Вдарили по руках.

І л а р і й. І взагалі, давай дружити, га? Один за всіх, а всі – за одного.

Л е с ь. По руках.

Вдарили ще раз.

С а д и с т. Старий, я не люблю говорити всілякі там телячі ніжності, але слухай: такого принципового, такого залізного хлопця, як ти, клянусь тобі, у нас в театрі давно вже не було. Щоб я пропав!

Л е с ь. Та ну, перестань...

І л а р і й (гаряче). Клянусь богом, старий!

На сцені – Аничка й Росович-Мирослав (Іларій та Садист миттю ретирувалися). Трохи пізніше виходять Робітники сцени.

Р о с о в и ч (зло). Аню, що це за фокуси? (Передражнив). Яке жіноче ім'я найгарніше?

А н и ч к а. Ну чого ти, все о'кей! (Передражнюючи). Тому що так звуть мою дружину.

Р о с о в и ч. Аню, ми ж не водевіль граємо.

А н и ч к а. Але ж у Мирослава Яги справді була дружина, яку звали Аничкою...

Р о с о в и ч. Але ж, чорт забирай, Аню, я не граю документальний образ Мирослава Яги! Не треба плутати цих речей.

А н и ч к а (мов заведена). Все одно, ти багато чого взяв з його життя. Навіть прізвище Яга – це один з його псевдонімів...

Р о с о в и ч (перебиває). Якщо ти гадаєш, що майстерність артиста – це його вміння клеїти дурня на сцені, тобі нічого тут робити! Театр – це храм, святиня!

А н и ч к а. Храм, прошу пана, – це коли вистава про високе, божественне. А ви про дурну політику...

Р о с о в и ч *(перебив)*. Дурну?

А н и ч к а. І брехливу. Бо твій Мирослав Яга не про народ свій думав і не про Україну, а про те, як би Сталіну догодити...

Р о с о в и ч *(з болям)*. Аню, він був чесною людиною! Свято вірив Сталіну. Як мільйони людей. Хвилинку! Він зробив неможливе: через радянське посольство у Варшаві влаштував Аничку на робфак Харківського медінституту. А в тридцять сьомому її... розстріляли.

А н и ч к а *(вражено)*. Чому ж цього нема в твоїй п'єсі?

Р о с о в и ч *(не відразу)*. Через шість років, у сорок третьому, коли звільнили Харків, він ходив безлюдними аудиторіями медінституту, плакав і шепотів: Ти була була тут, Анцю, отут сиділа, щось писала... Ті, хто погубив тебе, хотіли, щоб я розчарувався в нашій ідеї. Але я ще більше, чуєш, я свято вірю Сталіну і знаю – наше діло праведне, ми переможемо...

Л е с ь. Хм, святі праведники!

Р о с о в и ч *(рвучко повертається до нього)*. А вам! Вам, молодче, я от що хотів би сказати. Ніколи більше не видавайте боягузтво за велику принциповість. Якби ви спочатку допомогли своїм товаришам, а потім вже звинуватили їх у розхлябаності, – інша річ. Але поки що ви боягуз. І не більше.

Л е с ь *(з тонкою іронією)*. Це ваша особиста думка чи думка всього колективу?

Р о с о в и ч. Хлопче, приборкай свою гординю: чоловік гордий, як пузир водний.

А н и ч к а. Товаришу Росович! Ви так гнівно на нього, бідного, накинулися, наче ревнуєте. Я от слухаю вас і думаю: невже й ви закохалися в мене?

Р о с о в и ч *(ласкаво)*. Аню, ніколи не слід кидатися словами, зміст яких тобі невідомий.

А н и ч к а. Це ви про слово закохалися?

Р о с о в и ч. Ні, про слово думаю. *(Йде до Робітників, які встановлюють чергову декорацію)*.

Л е с ь. Ах, як дотепно! *(До Анички)*. Хочеш, я викличу його на дуель?

А н и ч к а. Я хочу одного: щоб Лесь не боявся левів з пап'є-маше. *(Йде)*. І менше любив лестощі. *(Зникає за кулісами)*.

Г о л о с *(по радіомережі)*. Росовича просять до директора, Росовича до директора.

Р о с о в и ч пішов. І тієї ж миті біля одного з порталів з'явилися Іларій та Садист. Жестами кличуть Лесья.

С а д и с т. Старий, плюнь ти на все. Знайшов з ким сперечатися.

І л а р і й *(тишком виймає пляшку, наливає склянку вина)*. Тримай.

Л е с ь. Ідейний!.. Красиві слова всі вміють говорити, точно?

С а д и с т. О! Люблю, коли людина вміє дивитися в корінь. Давай, старий, поїхали.

Іларій та Садист досить вдало розіграли таку собі невеличку пантоміму: стоїмо, бесідуємо – і знати не знаємо, що там коїться за нашими широкими спинами. А коли Лесь випив вино, Садист непомітно забрав від нього склянку, а Іларій пригостив цукеркою.

І л а р і й. На, загризи, колего, щоб назад не вилилося.

Всі троє весело сміються. Помахавши рукою, Лесь пішов до робітників.

І л а р і й *(провівши його поглядом)*. Ключув, ключув гордий рак!

С а д и с т. А як здохне, буде знак!

І л а р і й. І від трупика буде тхнути пархейном!

Радіючи, як маленькі діти, вибігають.

Л е с ь *(сміливий заднім числом, голосно)*. Цей ваш хвалений Росович – просто-напросто маніяк! Всіх він судить, всіх розпинає – і при цьому корчить з себе великого праведника. *(Карбуючи слова)*. Коли доросла людина прикидається ангелом, вона або ханжа, або просто йолоп царя небесного!

П р о п о в і д н и к *(поруч з ними, нюхає повітря)*.

Л е с ь. Ну, хіба я неправду кажу, неправду?

Б р и г а д и р *(зміряв його уважним поглядом)*. Прошу йти за мною.

Робітники виходять. Лесь, помітивши Аннчку, затримався.

Л е с ь. Принцесо, невже це ви?!

На сцену прошмигнули Іларій та Садист.

А н и ч к а (максі-сукня, відповідна зачіска – і неприступний гордий вигляд) . Як твої дружки поживають? Скоро ви мене розіграєте в карти?

Л е с ь. Ох ти, який шикарний парик! (Хоче погладити її по голові) .

А н и ч к а (жахнувшись, відсторонилася). Ти п'яний! Боже мій, ти п'яний!..

Л е с ь (заточившись). Хе! Від склянки шмурдяку? Що я, слабак, по-твоєму? Вони теж гадають, раз я випив, то вже попався на їхню вудочку. Дзуськи – у мене ось тут дещо є. (Відкривши рота, стукає себе по маківці – неймовірно голосний звук цілком заперечує його слова). Ти не думай – я хитрий...

А н и ч к а. Ненавиджу хитрих героїв...

Л е с ь. Боже, яке волосся. (Пробує погладити її по голові) . Ну, чого ти, дурнуля? Хай дивляться, хай заздять. Вони гадали, якщо я – простий робітник сцени, а вони великі артисти... Ну, перестань, гордине...

А н и ч к а. Руки! (Дає йому ляпаса).

Л е с ь (схопившись за щоку) . Ех ти!..

Іларій та Садист поспішають на допомогу Аничці. Садист вивертає Лесю руку, Іларій обнімає дівчину за плечі.

С а д и с т. Спокійно, хлопче, спокійно.

І л а р і й. Дівчинко моя, хіба ж варто бруднити руки? Ех ти, довірлива душа... (Веде Аничку, яка не перестає плакати, за куліси).

Вискакують Режисер та Росович.

Р е ж и с е р. Що сталося?

С а д и с т. П'яний ось... Приставав до Анички... Заробив по пиці... Відпустити чи, може, в міліцію?..

Р е ж и с е р. Цього нам ще тільки бракувало! (До Садиста). Відведіть куди-небудь – хай проспиться. І він ще хотів стати режисером!.. (Кричить). Перерва! Йосиповичу, світло в зал!

Л е с ь (пробує вирватися). Аню!..

С а д и с т. Не виступай, дитинко, бо зараз за п'янку на роботі – безжалісно. Характеристику хочеш зіпсувати?

Промовляючи це, Садист з усмішкою продовжує вивертати Лесеві руку. Той, стогнучи від болю, повільно опускається на коліна.

Л е с ь. А н ю...

С а д и с т. Гайда, герою, гайда подалі від свідків і громадських органонів.

С то г н у ч и в і д б о л ю, Л е с ь ч о в г а є н а к о л і н а х з а с ц е н у.

(В зал). Тс-с-с-с... Тихо, діти, тихо, бо вам буде лихо.

А н т р а к т.

Дія друга

Мальовнича група на театральному узліссі: Актор-Шеф, Безликі, Садист – усі в звичайних костюмах, стиха співають.

П І С Н Я

Світить місяченько

І ясна зоря

На те подвіренько,

Де бідная вдова.

А в тої вдовиці

Дівчина молода,

По садочку ходить

Цвіточки збирає.

(З'являється Іларій, слухає).

І л а р і й. Слава Україні!

А к т о р-Ш е ф. Героям слава!

І л а р і й. Ну то як, хлопці? (Пауза). Хто піде зі мною?

Ш е ф скочив погляд у бік Садиста.

С а д и с т. Я.

І л а р і й. Як ся називаєш?

С а д и с т (обвівши всіх ядучим поглядом з-під лоба).

Садист.

І л а р і й. Гм! Коли вже самі бандерівці дають комусь псевдо Садист... Чим же ти його заслужив?

Ш е ф. Сокирою. (Кивнув Садистові, той відкидає полу, демонструючи зграбну сокирку). Скільки на її рахунку, сім?

С а д и с т (все тим же безбарвним тоном). Вісім.

Ш е ф. Перепрошую, пане Сокіл, а ви скільки разів були на ділі?
І л а р і й. Що ви називаєте ділом? *(Жожен мускул не здрігнувся на його обличчі).*

Ш е ф *(знижав плечима)*. Вбивство.

І л а р і й. У вас застарілі поняття про діло. Віра – от що є діло. Все інше – наслідки.

Наткнувшись на холодний, пронизливий погляд Іларія, Садист змушений витерти мимовільний піт з чола.

С а д и с т. Будеш за старшого.

І л а р і й. Знаєш Мирослава Ягу?

С а д и с т. Ні, а хто це?

І л а р і й. Не має значення. *(До Шефа)*. Порядок.

Р е ж и с е р *(з-за свого столика)*. Досить! *(Вилітає на сцену)*. Володю, на хвилинку!

З'являється Росович.

Це нечесно. Ти не маєш права так ризиковано імпровізувати за кілька днів до прем'єри! У мене чоловік і двоє дітей.

Р о с о в и ч. Нормальна сцена, чого ти?

Р е ж и с е р. Нормальна! Така нормальна, що можна сміло замовляти труну. Як гадаєш, нам влаштують пишний похорон?

Р о с о в и ч. Не зрозумів твого вишуканого гумору.

Р е ж и с е р. Не прикидайся дурником, Володю! Невже ти думаєш, що це так важко – цюкнути беззахисну жінку, яка щодня повертається додому пізно вночі? І йде темними закавулками.

Р о с о в и ч. А хто тебе збирається цюкнути?

Р е ж и с е р. Хто, хто!.. Думаєш, їх вже нема? Перевелися? І автомати поіржавіли?

Р о с о в и ч. Ти це... серйозно?.. А дозволь спитати – за що тебе можуть цюкнути?

Р е ж и с е р. У нас була нормальна лірична сцена, хлопці в звичайних костюмах, пісня народна... Хто ці люди, чим займаються – невідомо, узагальнений образ. І раптом ця несподівана репліка: Якщо вже самі бандерівці...» І моментально Садист з його сокирою перетворюється на конкретну політичну силу...

Р о с о в и ч. А ти вважаєш, що бандерівці були ангелами?

Р е ж и с е р. О, типова думка людини зі Сходу! Якщо вже на те пішло, Володю, то серед бандерівців були різні люди – романтики, фанатики, а були й обмануті, аякже! Але більшість тих хлопців, вибачай, були патріотами свого краю...

Н і м и й (виглянув з куліс, глузливо). А хто ж йому за таку п'єсу заплатить? У нас за правду не платять!

Грім серед ясного неба! Всі учасники вистави висипали на сцену.

Р о с о в и ч (обережно). Правду? Знаєте якусь іншу правду? Наприклад, про Ярослава Галана, якого вбили двадцять четвертого жовтня сорок дев'ятого року?

Н і м и й. Правда одна-єдина: його ваші цюкнули. Щоби потім пожерти наших... найліпших, наймудріших... наших хлопців... інтелігенцію... душу народну... під корінь, як звірі, як вурдалаки остатні!..

Р о с о в и ч. Наші цюкнули? Хто це наші? Конкретно можна?

Н і м и й. А яка тобі різниця, чоловіче добрий? Інквізитори, охранка, дефензива, гестапо, енкаведе, емведе, кадебе – яка різниця? Вже розпався ваш Союз, коли це сталося. Хлопчина, племіник мій, зробив собі прапорець, наш прапорець, синьожовтий, – і на мітинг. А вони його в машину і ногами, і по голові, і калікою назавжди... Яка різниця, як їх нинька називають, катів народу нашого?! (Вибігає).

На сцені залишилися Росович, Іларій та Сагист.

Р о с о в и ч (нотуючи в записнику, бубонить). „Інквізитори, охранка, дефензива, гестапо, енкаведе, емведе, кагебе...» Гарна репліка як для Німого...

С а д и с т. Я... пане-товаришу Росович... я перепрошую, ви людина з Києва, а мій батько все життя в органах... Ну, двірником спочатку, потім шофером і завгоспом – але ж таки в органах!..

І л а р і й. Охранка, дефензива, гестапо, емведе, енкаведе, кагебе – і всі підряд, в одному рядочку? Некрасиво.

Р о с о в и ч. Красиво-некрасиво... Це його справа, Німого. Мовчав, мовчав – і раптом...

А к т о р-Ш е ф (зринув невідь звідки). Перепрошую, я тутки випадково підслухав, хе-хе, така вже в мене ролька, вибачайте.

(До Росовича). Шановний Володимире Олександровичу, в цій несподіваній репліці Німого причаїлася велика національна образа. Бо коли ми кажемо „гестапо, дефензива, жандарми, охранка», то маємо на увазі певні державні служби закритого характеру, з більшим чи меншим числом дійових осіб. А коли промовляємо „емведе, енкаведе і, особливо, кадебе», то автоматично включаємо сюди мільйони – якщо не десятки мільйонів! – стукачів, сексотів і тому подібних „свідомих громадян». Отже, справді – некрасиво поєднувати всенародний патріотичний рух з якимось локальними...

Р о с о в и ч (перебиває). Дякую! Тепер я обов'язково зафіксу цю сцену, особливо репліку Німого. Обов'язково! (Пішов).

А к т о р-Ш е ф. Гм, цікава ситуація, хлопці-молодці. Ваші батьки й мій дідусь були опорою тої держави, якої НІБИТО вже нема. Але ж ми, ми з вами є?.. Не знаю, хлопці, як ви, а мене іноді шляк трафляє, коли різні балакуни паплюжать світлу пам'ять... Ех, був би я трошки молодшим!.. (Зникає так само несподівано).

І л а р і й. Ти зрозумів, на що він натякав?

С а д и с т. Ну! Приїхав, бля, з майдану їхньої незалежності й командує тут, курва мама! Та хто ти такий, щоб судити? Мій старий... він знаєш який, ого! А сотні, тисячі порядних людей, яких доля закинула в органи. Та мій батько, він чесна людина, бля, сім'ю утримує, трьох дітей в люди вивів...

І л а р і й. Спокійно, брате, я включаю думавку (стукнув себе по любі). Ясно одне, що діло темне. Раз пішла така велика демократія, то що ж, кожному – своє. Головне зрозуміти: хто господар в цьому домі – вони зі своїм патяканням, чи ми з нашими думавками й кулаками...

С а д и с т (поправив). Сокирками.

Смішно ручкаються.

О! Тюхтій іде.

І л а р і й. Гарно йде: замислено і дзвінко.

С а д и с т. Ех, старий, мені б твою голову!.. Це ж треба таке придумати: раз вона терпіти не може пияків – значить, він повинен випити за її здоров'я стаканяру шмурдяку! Колосально!

І л а р і й (самовдоволено посміхнувся). Незгірше вийшло. Ти не дарма носишся зі мною.

Входить невеселий Л е с ь.
С а д и с т. Лесю, друже, закурюй американських.
Л е с ь (заперечливо крутнув головою, сів. Час від часу уважно поглядає на Іларія).
С а д и с т. Ну як служба, нічого?
Л е с ь непевно знизав плечима.
І л а р і й. Чого дивишся?
Л е с ь. Здорово це в тебе вийшло: Віра – от що є діло. Все інше – наслідки. Щоб так зіграти, мало одного таланту – залізна віра має бути.
І л а р і й. Вона є. Але тільки не та, безглузда – якщо тебе вдарять по лівій щоці, підставляй праву. Мій девіз: бий по лівій так, щоб від правої нічого не зосталося.
Л е с ь (не відразу). А що діяти нам, слабакам?
І л а р і й. Розумні повинні триматися за нас, а дурні хай якнайдалі ховають свої щоки.
Л е с ь (оцінивши відповідь). Угу... А що робити з такими, як Росович?
С а д и с т (реготнув). З такими балакати буду я! (Ліниво демонструє сокиру).
Л е с ь (обережно пробує пальцем лезо сокири). Як бритва.
Іларій та Садист регочуть, а Лесь сидить, примружившись, і ніяк не може примусити себе посміхнутися.
І л а р і й. Чого нахнюпився?
Л е с ь. Я говорив зі старими, ну, з робітниками. Я спитав їх, чому вони перед вами пасують, чому не поставлять вас на місце...
І л а р і й. Ну-ну?
Л е с ь. Я зробив дурницю... пробував довести їм, що ви нічим не відрізняєтеся від фашистів...
С а д и с т. Що-о? Мій ліпший друг – і раптом...
І л а р і й (незлюбливо). Заткни пельку.
Л е с ь. І тому вони мене висміяли. Хай побісяться хлопці, поки не обросли боргами й дітьми, – от що вони мені сказали.
І л а р і й (обережно). А з ким ти ще балакав?
Л е с ь. З профоргом. Він каже, що без вас не обходиться жодний захід. Що ви найактивніші помічники...
С а д и с т. Ха, коли ми за щось беремося...

І л а р і й. Заткни пельку. (До *Леся*). Ну-ну?

Л е с ь. Диктофона я не маю, боятися нічого – поговоримо відверто?

С а д и с т. А нащо?

І л а р і й. Поговоримо.

Л е с ь. Поговоримо?

І л а р і й. Поговоримо.

Л е с ь. Коли у вас будуть сім'ї, діти підуть, ви станете іншими? Лагідними, добрими?

І л а р і й. Гадаю, можуть помінятися методи, прийоми, але основа – ні. Ти ж сам кажеш, що тепер ніхто вже не вірить красивим словам – тепер всі хочуть жити красиво. І діти мої теж захочуть... Я зроблю все, щоб вони не ходили в ганчір'ї і щоб їх ніхто не посмів послати по пиріжки чи збирати недокурки! І ніхто ніколи не назве їх шмаркатими виродками. Досить з мене цього добра!

Л е с ь. Ти не схожий на жебрака...

І л а р і й (*не вігразу*). Моя дорога матуся так і не змогла встановити, хто мій предок. Гріх юності... Тобі відомо, що значить вирости без батька? Терпіти знущання шпани, жити впроголодь...

Л е с ь (*перебиває*). Дурниці! Мені було три роки, коли батько нас покинув. Звичайно, в житті різне буває. Але так, як у нас переймаються дітьми... Ясла, садки, інтернати, табори, санаторії – скажеш, у тебе цього не було?

І л а р і й. Було – не було... Хто сильніший, той і ліпший.

Л е с ь. А, стара пісня. Насильство не заради насильства, а як засіб для досягнення певної мети?

С а д и с т. Голова-а!..

І л а р і й. Насильство – це крайність. Головне – знати, що ти належиш до тої категорії людей, які не випрошують права, а беруть їх. Без сумнівів, без питання, раз – і в дамках.

Л е с ь. Одного не можу збагнути... З таким нутром – як можна бути артистом?

С а д и с т. Хо-хо!

І л а р і й. Голубе, споконвіку мистецькі професії приваблювали всіх великих і сильних світу цього. Нерон, помираючи, вигукнув: Який великий артист помирає! Гітлер був

абсолютно переконаний, що в його особі помирає великий художник...

Л е с ь. Ніщо не дається безплатно. Примкнувши до ЦІЄї категорії людей, ви назавжди приречені дивитися на світ відповідними очима, носити маски замість облич, мати відповідні смаки, звички, нахили...

С а д и с т. Пророк! Філозоф!

Л е с ь. Ви будете вважати, що живете повноцінним життям, але насправді як люди ви загинули в ту саму хвилину, коли зробили свій жахливий вибір. Все прекрасне, що є на цій землі, пройде повз вас, і любити вас будуть жінки, подібні до вас...

І л а р і й (перебив). О! Значить, Аничка подібна до мене?.. (Замріяно). Ах, яка в неї оксамитова шкіра, які безмежно ласкаві пальці...

Л е с ь (обірвав). Що будемо робити з законом?

І л а р і й. Тобто?

Л е с ь. Держава гарантує людям певні права. А ви – бандюги різних мастей – підло зазіхаєте на них. Ви віднімаєте у людей цінності, спокій... любов... мрію. Буває, звичайно, й так, що заляканий вами міщанин нікому не признається, і зло торжествує. (Переводить подих, старається говорити якомога спокійніше). Але від мене ви цього не дочекаєтеся. Війна, війна до останнього!.. Нам з вами немає місця не те що в одному театрі – під одним сонцем. Ми – вороги. Політичні вороги. І якщо ви мене, скажімо, вб'єте, вам доведеться мати справу з законом.

С а д и с т. Кому ти потрібний!

І л а р і й. Заткни пельку! (До Леся). По-перше, вбивства частенько схожі на нещасні випадки. Трамвай переїхав, ліфт зірвався, цегла впала на голову... А по-друге, я повторюю: насильство – це крайність і крайність небажана. В наш час, друже, всі питання слід розв'язувати мирним шляхом.

Л е с ь (весь тремтить). Боюся, що мирний шлях тут не годиться, хлоп'ята.

Зрозумівши, що гра зайшла занадто далеко, Сагист перестав клеїти дурня.

С а д и с т (жестом зупинив Іларія). Не будь дурним. Ти ж не тухтії якийсь, на режисуру збираєшся...

Л е с ь (*перебиває*). Немає ні режисури, ні сонця, ні неба, немає життя, поки ви ходите королями! Є біль отут, смертельний біль, який хтось назвав ненавистю.

С а д и с т. Що ти пропонуєш?

Л е с ь. Пізніше дізнаєшся.

І л а р і й. Та що ти з ним панькаєшся! По голові мудрагеля...

С а д и с т. Заткни пельку! (*До Леся*). Є ще запитання?

Л е с ь. Ні.

С а д и с т. Ну, тоді візьми молоток і забий отой цвях. (*Кивнув на лавку*). Давай, давай... шмаркач.

Л е с ь міцно стиснув топорище своєї старенької робочої сокири. Пауза.

Ну?

Леся забиває гвіздок.

С а д и с т. Знай, коза, своє стійло.

Вбивці виходять. Робітники встановлюють декорацію, що зображає кабінет Мирослава. Допмагаючи їм, Леся говорить приглушеним голосом.

Л е с ь. Останій раз вам кажу – вони зовсім не такі невинні жартівники, як ви гадаєте.

Робітники мовчки працюють.

Ви нічого не знаєте. Ви добрі, благодюшні і думаєте, що всі такі. Ви... ви не знаєте, що вони зі мною зробили.

П р о п о в і д н и к (*не відриваючись від роботи*). За сорок літ я ні разу не дозволив собі випити. А ти вже в перший день надудлився.

Л е с ь (*скипів*). Оце і є той самий прогрес, за який гинули кращі уми людства!

П р о п о в і д н и к (*теж скипів*). Я тобі як дам зараз прогрес!..

Б р и г а д и р (*гнівно обриває*). Тихо!.. Знайшли місце...

Л е с ь. А чого – декорація як декорація...

Б р и г а д и р (*звуживши очі*). Хлопче, тут скоро відбудеться вбивство. Майбутній режисер повинен би знати про це. (*Відходить в глибину сцени*).

Стурбовано презирнувшись, Німий та Проповідник поспішають за ним. *Лесь непорушний.*

Р е ж и с е р (як завжди, енергійною ногою прямує до свого столика, сідає, якийсь час сидить, обхопивши голову руками). Збожеволіти можна з цим театром...

Г о л о с (по радіомережі). Ви щось сказали, прошу пані?

Р е ж и с е р (стомлено). Сергію, хоч ти не підливай масла в огонь. (Пауза). Музику до сьомої картини.

Б р и г а д и р (до Проповідника). Чого вуха розвісив?

П р о п о в і д н и к. А може, ми занадто з ним, га?... Мучиться хлопчина, переживає...

Через сцену йде Аничка у супроводі Іларія та Садиста. Шепнувши щось кавалерам, Аничка наближається до Леса.

Л е с ь (вступивши очі перед собою). Виявляється, все дуже просто: спочатку приходиться самотність, а потім – смерть. Раптом все це так нахлинуло на мене, так защеміло ось тут, що мені здалося, наче це мене скоро... А ти будеш гуляти з моїми смертельними ворогами і навіть не здогадаєшся, що вбила мене ти. (Схлипнув).

А н и ч к а (холодно). Ти міг би поплакати і в туалеті.

Л е с ь (стрепенувся, люто змахнув сльозу). Ти... божественне створіння... золоте волосся... бездонні очі... ніжне серце – як ти могла?! Ну добре, я пияк, я плюгавий, миршавий п'яничка – так на кого ж ти мене проміняла?! Хіба ти не видиш, що це – вороги? Твої, мої, дітей наших, дітей дітей наших – вічні!

А н и ч к а. Кричи, кричи. А я через цю прокляту горілку...

Л е с ь. А якщо вони мене навмисно споїли?!

А н и ч к а (знівно). А голову ти маєш на плечах? Думати вмієш? Чи, може, ти ще не доріс до цього, хлопчику? То як же ти смієш на дівчат задивлятися?!

Повернулась – зникла за кулісами, Іларій та Садист – за нею.

Л е с ь (розпачливо). Але чому, чому я повинен так дорого платити за цю науку?... Повільно побрів за куліси.

Р е ж и с е р (повертається до свого столика). Увага, передостанній вихід убивць! 22 жовтня 1949 року.

22 ЖОВТНЯ 1949 РОКУ

Мирослав з букетом квітів у руках проходить в кабінет, ставить квіти у вазу, заривається в них обличчям; несподівано підводить голову, озирається і, глибоко зітхнувши, сідає за стіл. Подумавши, знімає слухавку, набирає номер.

М и р о с л а в. Сусідонько, рідна, прийшла б ти до мене, га? Я б тебе чаєм вгостив... Та всі розбіглися – хто на базар, хто на шпацір – і zostалися ми з Джімом самі... Та ні, не скучно. (Понизивши голос). Просто, розумієш, мені все здається, що за мною хтось слідкує. Пара очей за спиною. Свердлять і свердлять... І такий я бідний, всіма покинутий, і такий самотній – ну, приходь... Ех ти, а ще сусідка... Ну, ну, я жартую. Будьмо. (Поклав трубку).

Передостанній вихід убивць. Вони з'явилися з-за правого portalу. Уважно оглянули сцену, гляну залу, підійшли до дверей кабінету. Дзвінок.

Мирослав Яга привітно зустрічає гостей.

І л а р і й (підібравши відповідний вираз обличчя). День добрий. Ми до вас як до депутата міськради.

М и р о с л а в. Прошу, хлопці, заходьте. (Придивляється до Іларія). А я вас десь бачив.

І л а р і й. Можливо, на вечері у нас в сільсько-господарському інституті.

М и р о с л а в. О, так ви студенти?

С а д и с т. Ага.

М и р о с л а в. Хлопці, рідні мої, так якого ж дідька ви мовчите? Що-що, а першу заповідь студентів я не забув: спершу поїмо, а потім вповімо. (Бігає по сцені, приносить з-за куліс тацю з чашками, варенням – і світиться непідробленою радістю людини, яка понад усе любить приймати гостей).

І л а р і й. Ми прийшли до вас як представники...

М и р о с л а в (перебиває). Не чую, не чую, не чую!.. Прошу до столу. Стоп! Хлопці, перед вами скупердяй, якого ще не бачив світ. Пляшечку-то я приховав!

Дістав з шафки пляшку, чарки, наливає.

Шановні колеги, є на світі категорія людей найбільш бідних, але найщасливіших. Студенти... За вас, за те, щоб просте людське щастя не покидало вас і тоді, коли вийдете в люди й розбагатієте.

Всі сміються, цокаються, п'ють. Звідкись долинає скавуління пса.

І л а р і й (*наливає*). А тепер – за вас.

С а д и с т. Многая літа!

І л а р і й. Многая літа!

М и р о с л а в (*посміхаючись*). Е ні, хлоп'ята, придумайте інший тост – у моєму роду ніхто довго не жив.

С а д и с т (*як і належить кретину*). Та ну?

І л а р і й. Ви – і забобони? (*Твердо*). Многая літа!

П'ють.

М и р о с л а в. Слухайте, хлопці... До речі, як вас величають?

І л а р і й. Його – Михайло, мене – Іларій.

М и р о с л а в. Яке поетичне ім'я. Віршів не пишете?

І л а р і й (*майже засоромився*). Пишу.

М и р о с л а в. І на здоров'я! Ах, братці, як я вам заздрю!..

І л а р і й. Переводити нас хочуть. В лісотехнічний.

М и р о с л а в. Чому?

С а д и с т. Так їм ся захтіло!

І л а р і й. Жодних поважних причин.

М и р о с л а в (*сідає за стіл, пише, промовляючи*).

Дізнатися, чому виникла потреба перекладу...

Садист кваліфіковано виймає сокиру.

Одночасно лунає голосне скавуління пса.

С а д и с т ховає сокиру.

М и р о с л а в. Даруйте. (*Виходить*).

І л а р і й. Сьогодні не треба.

С а д и с т. Чого?

І л а р і й. Не треба!

М и р о с л а в (*входить*). Даруйте, хлопці, але з моїм Джимом коїться щось неймовірно. Скавулить, рветься до кімнати... Річ у тім, що він так реагує тільки на зброю.

С а д и с т (*сміється розгубленим кретинським сміхом*). Розумний пес!

М и р о с л а в (теж сміється). Пацифіст!
І л а р і й. Ми вам щиро вдячні, товаришу Яга...
М и р о с л а в. Та посидьте ще.
І л а р і й. Ні, ні, ми і так вкрали у вас багато часу.
Зупинялися біля дверей.
М и р о с л а в. Навідайтеся в понеділок.
І л а р і й. В понеділок, двадцять четвертого жовтня...
С а д и с т (вирішив пожартувати). Тисяча дев'ятсот сорок дев'ятого року. *(І першим зареготав).*
І л а р і й. Дякуємо, щиро дякуємо.
М и р о с л а в. Приносьте свої вірші. *(Зачинивши двері, довго стоїть, притулившись до одвірка).*
Р е ж и с е р. Не знаю, як тобі, Володю, а мені не подобаються їхні костюми. Занадто сучасні. *(Пішла за куліси).*
І тут же ввійшли Робітники, щоб прибрати залишки недавнього чаювання.
Л е с ь (біля Росовича). Мені треба з вами поговорити.
Р о с о в і ч. Ой, тільки тебе ще бракувало.
Л е с ь (схопив його за рукав, шипить). Мені треба з тобою говорити! Чи, може, ти тільки те і вмієш, що розпинати людей, – той такий, той сякий, той наш, той не наш?
Р о с о в і ч. Чоловіче, що ти від мене хочеш?
Л е с ь. Фінал треба змінити!
Р о с о в і ч. Який?
Л е с ь. Вистави!
Р о с о в і ч. Як?
Л е с ь. Вони не повинні перемогти.
Р о с о в і ч. Хто?
Л е с ь (нетерпляче). Вбивці!
Р о с о в і ч. А хто тобі сказав, що вбивці поетів коли-небудь перемагали?
Л е с ь. Не треба пишних слів! Вони цього не зроблять.
Р о с о в і ч. На жаль, вони це зробили. В сорок дев'ятому.
Л е с ь. Вбивство на сцені – це жахливо. Натуралізм зараз не в моді.
Р о с о в і ч. Мистецтво й мода, мій дорогий, вічні вороги. *(Хоче йти).*

Л е с ь (хапає його за руку). Гарзд, я скажу... Не знаю, ким був той Мирослав Яга, кому служив – неважно... Але тут, у цьому будинку, вони бояться тільки його, ну, тебе. Тебе одного. І раптом вони перемагають! Садист, між іншим, так і сказав: з такими, як Росович, балакати буду я – і витягнув сокиру. Зрозумій, якщо ти вже став народним захисником, такий фінал неможливий!

Р о с о в и ч. Гм! Як цікаво у тебе все переплелось: життя – театр – життя... Вони тебе образили?

Л е с ь (стиснув кулаки). У нас з ними свої порахунки.

Р о с о в и ч. А-а... І ти хочеш з моєю допомогою?..

Л е с ь (перебиває). Виходить, вбивці можуть об'єднуватися, а порядні люди – ні?

Р о с о в и ч. Зрозумій, у кожного своя роль. І якщо в фіналі мені випадає померти, то немає такої сили, яка змогла б цьому перешкодити.

Л е с ь (дивиться на нього, примруживши очі). Нема?

Р о с о в и ч. На жаль. (Виходить).

Л е с ь (не відразу). Я наробив багато дурниць. Тепер зроблю останню. (Ступив на площадку, забив якогось цвяха, іще десь пристукнув своєю старенькою сокирою. І, вибравши момент, шмигнув за книжкову шафу).

Робітники покидають сцену.

Р е ж и с е р (поспішаючи до свого столика). Тиша, тиша в театрі! Двадцять четверте жовтня тисяча дев'ятсот сорок дев'ятого року! Кульмінація! (Сідає, в мікрофон). Музика.

24 ЖОВТНЯ 1949 РОКУ

Далекий голос самотньої скрипки.

Мирослав іде до свого столу, щось пише, а відтак, замислившись, завмирає.

З-за шафи виходить Лесь із сокиркою в руках. Не зводячи погляду з Мирослава, сідає в найближче крісло. Скрипнули пружини крісла – Мирослав рвучко обернувся.

Р е ж и с е р. Гей, уніформісте, в чому справа? Що ти там робиш?

Л е с ь (перевів подих). Сиджу.

Р е ж и с е р. Не розумію!

Л е с ь. Ну, сиджу собі та й сиджу. А ви продовжуйте...

Р о с о в и ч. Ну, знаєш, це не лізе ні в які ворота. Іди звідси.

Л е с ь (зірвався з місця). А коли двоє на одного – це лізе, так?

Р о с о в и ч. Не плутай грішне з праведним. Вони нанесли йому одинадцять ударів сокирою – і кожний з них був смертельним! Так було, розумієш? І що б ми з тобою не робили, як би не хитрували – нічого не зміниш!

Р е ж и с е р (кричить). Останній вихід убивць! Гайда!

Вони вийшли неквапливою ходою, йдуть ліниво – нахабні, самовпевнені.

Л е с ь (стискуючи сокирку, зробив крок назустріч вбивцям). Ну ні, сволота, цього не буде, не буде!

І л а р і й (глузливо). Що ти кажеш?

Р о с о в и ч. Гей, уніформісте! А ти подумав, кого захищаєш? Московського лакузу, який... (зиркнув у бік куліс) не про народ свій думав і не про Україну, а про те, як би Сталіну догодити...

Л е с ь (чітко). Я захищаю себе. Бо як не стане тебе, – мені теж не жити.

Р е ж и с е р. Він зірве нам виставу, цей божевільний! Гей там, Павле Івановичу, заберіть його геть, відведіть у витверезник!

Робітники вискочили на площадку, пробують винести Леся зі сцени.

Л е с ь (виривається з усієї сили, кричить, захлинаючись). Та при чому тут ваша вистава! Їх зараз треба зупинити, зараз! Пустіть мене, пустіть!

А н и ч к а (вискочила з-за куліс, кинулась на допомогу Лесю). Це вони його споїли! Навмисне!

Розгубившись, Робітники відпустили Леся, і той в два скоки опинився біля Росовича.

Л е с ь (піднімаючи сокирку, до вбивць). Ну, підходь. Тепер нас порівну – два на два.

С а д и с т (вихопив сокиру, розмахнувся й увігнав її в поріг біля дверей, що ведуть до кабінету Мирослава). Тьху! Шмаркач!

І л а р і й. Вбивайте себе самі!

Вбивці виходять. Всі стоять у цілковитій розгубленості.

Р е ж и с е р. Ні, я більше не можу! (Б'є кулаком по столику).
Досить, досить з мене!

Г о л о с (по радіомережі). Ой, прошу пані, не гупайте!

Р е ж и с е р (люто). Я тобі дам пані, я тобі дам пані!
(Вискакує на сцену). Вбивство переноситься на завтра! (До Леся).
А ти... ти нещасний... (Зникає за кулісами).

Розгублений Мирослав-Росович підійшов до Леся, хотів щось сказати, та, махнувши рукою, виходить. В залі повільно запалюється світло. Актори один за одним лишаять сцену. Врешті залишилися Лесь (сидить на порозі квартири Мирослава) та Аничка (стоїть, підпираючи спиною портал).

Радисти прокручують плівку з музикою та різноманітними звуковими ефектами.

Врешті настає тиша. До свого столика вертається Режисер, збирає папери.

КОДА

У глибині сцени з'являється Мирослав Яга у своїй поношеній шинелі та з невеличким потертим чемоданчиком у руках. Наближається.

М и р о с л а в. Добрий вечір! Ви до мене?

Л е с ь (повільно встає). А ви хіба... а хіба до вас можна?

М и р о с л а в. А чом би й нє?

Л е с ь (зиркнув у бік Анички). А як же з тою сокирою?..
Одинадцять ударів – і кожний смертельний...

М и р о с л а в. Дивна людина! Які удари? Ти ж сам не допустив до цього.

А н и ч к а (без тіні іронії). Вбивство переноситься? На завтра, так?

М и р о с л а в (заперечливо хитає головою). Тепер все залежить від нього. (Кивок у бік Леся). Тільки від нього.

Л е с ь. До чого тут я? Мені стаж потрібний. І ніяких високих матерій. О, стілець розвалюється, (Збиває стілець).
Порядок.

М и р о с л а в. Дякую.

Л е с ь. Мені за це гроші платять. (Іде, а відтак несподівано зупиняється й сідає на порозі Мирославового кабінету). А ви працюйте собі, працюйте...

Р е ж и с е р. Чудова репліка! Володю, фіксуй. Сергію, знайди якусь ліричну музику. (Пише).

А н и ч к а (сідає біля Леся, схиляє голову йому на плече).

Р е ж и с е р (бубонить, мікрофон підсилює її голос). А чого, може бути... Гарний фінал...

Позад Мирослава-Росовича промайнула чорна тінь, той завмер, а відтак повільно сповз на землю, зачепивши стосик паперу: посипалися долу незаймані білі листки...

Р е ж и с е р (пише, голосно промовляючи). Ну що ж, уніформісте, може, й будуть з тебе люди...

Цілюючись, Лесь та Аничка нічого не бачать і не чують.

Ну-у, поцілунок – це зайве. Дайте завісу. (Встає). Володю, що ти там загубив під столом?

Пішла завіса.

Йосиповичу, світло в зал. (Ige). Після перерви проженемо поклони. Сергію, хай буде музика. Володю, з мене кава, гайда. (Виходить).

Музика: голос самотньої скрипки.